

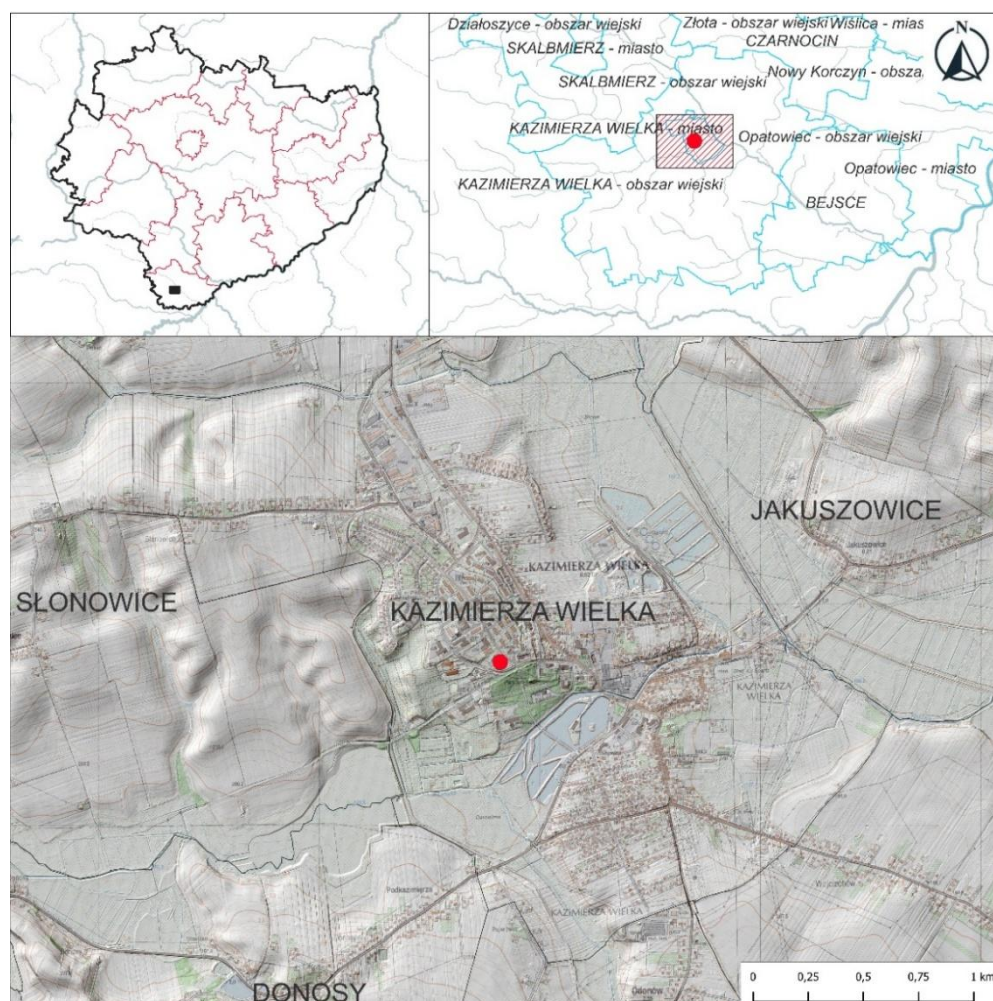
ŚWIĘTOKRZYSKI INFORMATOR ARCHEOLOGICZNY

BADANIA
NR 6/2025

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
w Kielcach
ul. Ignacego Paderewskiego 34A, 25-502 Kielce
tel. 41 330 18 00
e-mail: sekretariat@wuoż.kielce.pl

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
Delegatura w Sandomierzu
ul. Juliusza Słowackiego 17, 27-600 Sandomierz
tel. 15 832 30 00
e-mail: sandomierz@wuoż.kielce.pl

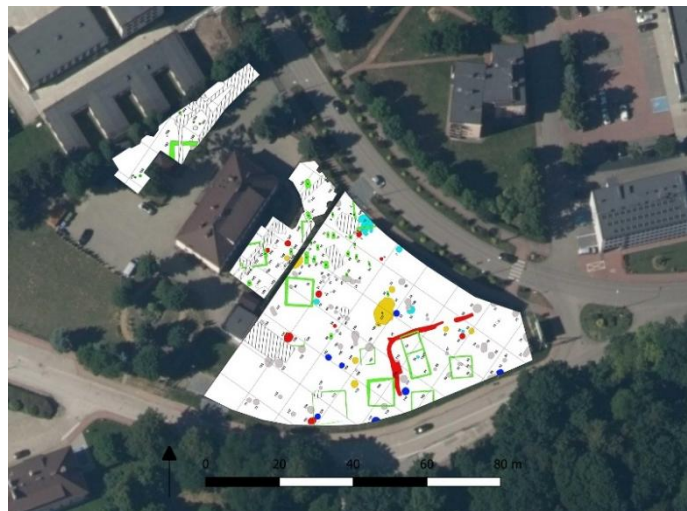
RATOWNICZE BADANIA WYKOPALISKOWE W KAZIMIERZY WIELKIEJ,
GM. LOCO, POWIAT KAZIMIERSKI
– STAN. 12 (98-61/103)

W 2022 roku na działce 2549/7 w Kazimierzy Wielkiej przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe, związane z budową budynku wielorodzinnego – między ul. Partyzantów oraz ul. Szkolną. Ze względu na odkrycie niezwykle interesujących materiałów badania te były kontynuowane w latach 2023-2025 na sąsiednim terenie Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej (Ryc. 1). W trakcie prowadzonych prac przebadano obszar około 40 arów, odkrywając 170 obiektów archeologicznych, związanych z pięcioma fazami użytkowania stanowiska (Ryc. 2 i 3).

Odkryto pozostałości osad otwartych kultury malickiej, fazy pucharowo-badeńskiej kultury pucharów lejkowatych (KPL) i kultury mierzanowickiej, oraz osadę otoczoną rowem kultury trzcinieckiej. Najciekawsza i najbardziej spektakularna jest jednak najmlodsza faza użytkowania stanowiska. Związana jest ona z cmentarzyskiem brytualnym datowanym na schyłek młodszego okresu przedrzymskiego i wczesny okres rzymski (2 poł I w. p.n.e. – przełom II i III w. n.e.). Nekropola ta jest wyjątkowa z uwagi na unikatową w skali kultury przeworskiej strukturę pochówków – ze zdecydowaną przewagą grobów szkieleto-

wych. W trakcie prac wykopaliskowych odkrytych zostało tu bowiem aż 24 pochówki inhumacyjne (szkieletowe), 10 grobów ciałopalnych oraz 13 obiektów rowkowych typu kryspinowskiego (Ryc. 3).

Ryc. 1 – plan wykopów na tle obecnej zabudowy i obecnego zagospodarowania terenu miasta Kazimierza Wielkiego.

Ryc. 2 – Plan zbiorczy stanowiska z zaznaczoną chronologią obiektów (badania 2022-2025).

Ryc. 3 – Ortofotogram części obszaru badań – 2022 r. Zbliżenie na rów otaczający osadę kultury trzcinieckiej oraz serię obiektów rowkowych typu kryspinowskiego okresu wpływów rzymskich.

Najwcześniejsze materiały odkryte na cmentarzysku w Kazimierzy Wielkiej należy datować na fazę A3 młodszego okresu przedrzymskiego. Tak datowany jest ciałopalny pochówek młodego mężczyzny (obiekt 154), złożony w situli brązowej typu E18a, z charakterystycznymi ataszami w kształcie delfinów, importowanej z terenu państwa rzymskiego (Ryc. 4). Mężczyzna wyposażony został w zestaw uzbrojenia, w tym w miecz wraz pochwą, który należy uznać za import celtycki, a także okucia tarczy, grot oraz nożyce. Na młodszy okres przedrzymski należy datować także inny pochówek ciałopalny (obiekt 169), w którym odkryto fragmenty celtyckiej ceramiki malowanej zdobionej naprzemiennymi białymi i czerwonymi pasami. Dwa kolejne groby ciałopalne (obiekty 127, 131), datowane na wczesny okres rzymski, zawierały charakterystyczne dla grobów kobiecych żelazne elementy drewnianych skrzyneczek.

Na przełom młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu rzymskiego datować należy zapewne również obiekty rowkowe typu kryspinowskiego, odkryte na cmentarzysku w Kazimierzy Wielkiej (Ryc. 3). Zwraca jednak uwagę, że tylko w kilku z nich odkryto zabytki pozwalające na ich precyzyjne datowanie. Są to przede wszystkim fragmenty ceramiki o facetowanych brzegach (obiekty 151, 167) oraz fragmentarycznie zachowane umbo z dużymi kolistymi nitami (obiekt 39). Pozostałe obiekty rowkowe zawierały jedynie pojedyncze fragmenty przepalonych kości ludzkich i niecharakterystyczne

Ryc. 4 – Grób 154 złożony z importowanej situli brązowej z ataszami w kształcie delfinów wraz z zestawem uzbrojenia. Poniżej situla po konserwacji.

fragmenty naczyń. Obiekty tego typu, rozpoznane dotychczas na stanowiskach położonych przede wszystkim nad górną Wisłą, koncentrują się wyraźnie na obszarze objętym wcześniej przez osadnictwo grupy tyńskiej.

Z tradycją celtycką powszechnie wiąże się także groby inhumacyjne. Zwraca uwagę współwystępowanie na cmentarzyskach obiektów rowkowych i grobów inhumacyjnych, nietypowych dla obrządku pogrzebowego kultury przeworskiej. Odkryte na cmentarzysku w Kazimierzy Wielkiej groby charakteryzują się orientacją na linii północ-południe. Zmarłych składano zazwyczaj w pozycji skurczonej, na boku, z głową zwróconą na południe. Groby zawierały ponadto bogate i często wyjątkowe wyposażenie, w którym obecne były zabytki nietypowe dla lokalnego środowiska kulturowego.

Ryc. 5 – Wykonane ze stopu miedzi bransolety węzowate z grobu nr 15.

Ryc. 6 – Wykonane ze stopu miedzi zapinki A38-39a z grobu nr 15.

Najstarsze groby inhumacyjne odkryte na nekropoli w Kazimierzy Wielkiej datowane na fazę B1b (obiekty 22, 141), wyposażone zostały w zapinki A68, które uznaje się za import z prowincji państwa rzymskiego. Na fazę B2, B2/C1 i C1 należy natomiast datować groby 13, 15 (Ryc. 8) czy 161 zawierające przede wszystkim ozdoby i części stroju typowe dla stroju kobiecego, na przykład szklane paciorki, bransolety sztabkowe a także węzowate typu

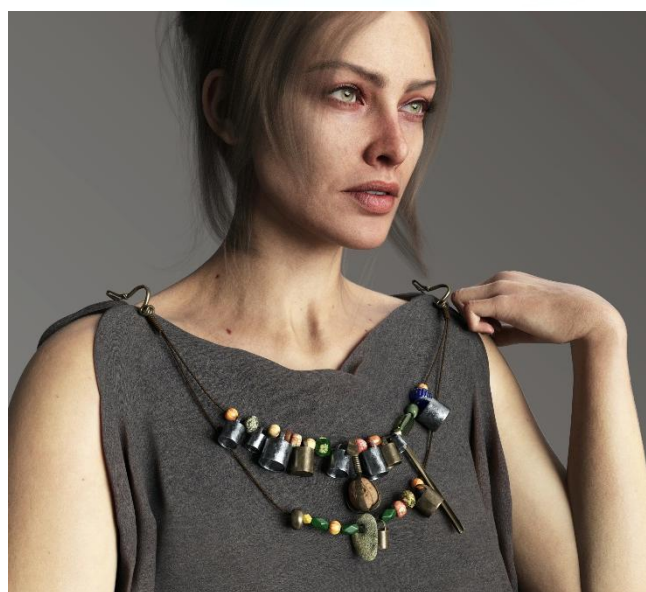

Ryc. 7 – Grób nr 15. Poniżej rekonstrukcja ułożenia ciała w pozycji skurzonej, na boku wraz z ustawionymi na wysokości głowy glinianymi naczyniami.

pomorskiego (Ryc. 5), zapinki A53 i A38-39a (Ryc. 6). Jednocześnie przedmioty te charakterystyczne są przede wszystkim dla wschodniej strefy kultury przeworskiej, a nawet kultury wielbarskiej. Za wyjątkiem grobu 14 zawierającego krzesiwo typu skandynawskiego (Ryc. 9) brak jest natomiast w grobach inhumacyjnych przedmiotów charakterystycznych dla pochówków mężczyzn, w tym militariów, powszechnie występujących na cmentarzyskach kultury przeworskiej.

Ryc. 9 – Krzesiwo w typie skandynawskim z grobu nr 14.

Ryc. 8 – Od góry: grób nr 161. Na wysokości klatki piersiowej odkryto podwójny naszyjnik złożony z paciorków kamiennych, szklanych, ze stopu miedzi oraz wisiorków wiaderkowatych i wisióra opasanego. Wśród paciorków szklanych na szczególną uwagę zasługują trzy mozaikowe (środek). Zachowały się także fragmenty tkaniny i rzemienia. Poniżej rekonstrukcja.

Badania przeprowadzone zostały pod kierunkiem Marcina M. Przybyły, Michała Podsiadły oraz Joanny Zagórskiej-Telegi. Badania zostały w części sfinansowane przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach przy udziale Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Pozyskane w trakcie omawianych badań materiały stały się przedmiotem opracowania, dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (zadanie 1097/23: „Kazimierza Wielka – od neolitycznej osady do cmentarzyska z czasów rzymskich”) w ramach programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych», kierowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Drukiem ukazała się publikacja „Kazimierza Wielka, stanowisko 12. Od neolitycznej osady do cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich”, Pękowice – Kraków, 2024, pod redakcją M.M. Przybyły, A. Szczepanek i J. Zagórskiej-Telegi.

Joanna Zagórska-Telega

Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

ORCID: 0000-0003-1694-1756

Marcin M. Przybyła

„DOLMEN” s.c.

ORCID: 0000-0002-4695-0752